

ارزیابی اثر فعالیت بازارچه‌های مرزی استان سیستان و بلوچستان بر امنیت و اقتصاد استان و ارائه راهکارهای تقویت آن

یاور دشتبانی^۱

یوسف رحمانی^۲

حسین دمیاد^۳

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۰۹/۱۵

تاریخ ارسال: ۱۳۹۶/۰۷/۱۴

چکیده

پژوهش حاضر باهدف ارائه راهکارهایی در جهت بهبود فعالیت بازارچه‌های مرزی استان سیستان و بلوچستان در راستای ارتقای امنیت و اقتصاد استان صورت گرفته است. تحقیق حاضر از نظر روش از نوع توصیفی بوده و بر اساس هدف تحقیق، از نوع کاربردی است و به لحاظ نحوه گردآوری و تحلیل داده‌ها از نوع تحقیقات کمی - توصیفی و از نوع پیمایشی است. جامعه آماری تحقیق حاضر، مدیران و کارشناسان ستادی و مدیران بازارچه‌های مرزی استان سیستان و بلوچستان می باشد. داده‌های لازم برای این تحقیق با استفاده از نمونه‌ای متشکل از ۷۰ نفر و با استفاده از روش نمونه‌گیری در دسترس جمع‌آوری گردید. داده‌های جمع‌آوری شده در محیط نرم‌افزاری Smart PIs با اعمال آزمون‌های مدل معادلات ساختاری و تحلیل عاملی تأییدی با توجه به فرضیات تحقیق، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. در این تحقیق رابطه عملکرد بازارچه‌های مرزی بر وضعیت اقتصادی و امنیت بررسی شد. در نهایت مشخص گردید که عملکرد بازارچه‌های مرزی اثر معنادار و مثبتی بر امنیت و وضعیت اقتصادی دارد، همچنین نقش متغیر وضعیت اقتصادی به‌عنوان متغیر میانجی تأیید گردید.

واژگان کلیدی: عملکرد بازارچه‌های مرزی، امنیت، وضعیت اقتصادی، قاچاق.

^۱ دانش آموخته دکتری علوم اقتصادی دانشگاه علوم و تحقیقات تهران، دانشگاه آزاد اسلامی (yavar_dashtbany@yahoo.com)

^۲ دانش آموخته کارشناس ارشد مدیریت بازرگانی بین‌الملل دانشگاه علامه طباطبایی

^۳ دکتری مدیریت کسب و کار دانشگاه صنایع و معادن

۱. مقدمه

قرار گرفتن ایران در منطقه ژئوپلیتیک و ژئواستراتژیکی از جهان که محل تلاقی و راه ارتباطی به جنوب و جنوب شرق آسیا و پل ارتباطی میان سه قاره آسیا، اروپا، آفریقا می‌باشد و امکان دسترسی کشورهای تازه استقلال یافته به آب‌های آزاد از طریق ایران را فراهم می‌سازد، همواره فرصت مناسبی را برای آن ایجاد نموده تا بتواند نقش قوی و مثبتی را در منطقه ایفا نماید. در این راستا یکی از شیوه‌هایی که می‌تواند دلبستگی سیاسی و فرهنگی را میان ایران و کشورهای همسایه ایجاد کرده و بخشی از بازار آن‌ها را برای ایران حفظ کند، تأسیس بازارچه‌های مرزی است.

با ایجاد این بازارچه‌ها می‌توان تأمین تقاضای کالاها در استان‌های مرزی کشورهای هم‌جوار را به خود وابسته نمود به طوری که از نظر اقتصادی وابستگی استان‌های مرزی کشورهای هم‌جوار به ایران بیش از اقتصاد کشورشان باشد. با این شیوه آینده خوبی برای فعالیت‌های اقتصادی بازارچه‌های مرزی قابل تصور است.

به این ترتیب با عنایت به نقش اندک مبادلات مرزی در مجموعه فعالیت‌های تجارت خارجی، رونق فعالیت بازارچه‌ها می‌تواند اثرات مثبت بر اقتصاد کشور بگذارد. در واقع با توجه به اهمیتی که بازارچه‌های مرزی از نظر حفظ صلح و امنیت و جلوگیری از تغییر بافت جمعیتی در مناطق مرزنشین دارند، معمولاً تمایل دولت‌ها به تشکیل و توسعه فعالیت این بازارچه‌ها به منظور گسترش مناسبات فرهنگی - اقتصادی زیاد است. هدف اصلی تحقیق ارائه راهکارهایی در جهت بهبود فعالیت بازارچه‌های مرزی استان سیستان و بلوچستان در راستای ارتقای امنیت و اقتصاد استان است. به این ترتیب اهمیت مطالعه و بررسی فعالیت بازارچه‌ها در راستای نیل به اهداف فوق آشکار است.

۲. مبانی نظری پژوهش

۲-۱. مفاهیم کلی مرتبط با بازارچه‌های مرزی

برای اینکه برداشت و فهم روشن‌تر و آگاهانه‌تری از بازارچه‌های مرزی و عملکرد آن داشته باشیم باید ابتدا تعریفی از مفاهیم مرتبط با آن ارائه داد. در این خصوص تعاریف مرزنشینان، پيله وران و مبادلات مرزی ضروری است.

مرزنشینان به کسانی اطلاق می‌شود که در دو سوی مرز مشترک بین دو کشور ساکن بوده و در یک شعاع مشخص و تعریف شده مرزی سکونت دارند. به عبارت دیگر مرزنشین به کسانی اطلاق می‌شود که در نواحی مرزی تعیین شده در قانون مقررات صادرات و واردات و آیین‌نامه‌های اجرایی آن، بیش از یک سال ساکن بوده و بر این اصل مجاز به انجام مبادلات مرزی به صورت صادرات و واردات کالا به میزان مشخص می‌باشند. پيله‌ور گروهی از مرزنشینان می‌باشند که شغل اصلی آنان تجارت است. طبق ماده ۱۹ آیین‌نامه اجرایی قانون مقررات صادرات و واردات، افراد ساکن بخش‌های مرزی که سه سال مستمر در این مناطق سکونت داشته و دارای اهلیت مندرج در ماده ۲۱۱ قانون مدنی برای خرید و فروش کالا باشند، می‌توانند با دریافت کارت پيله‌وری نسبت به مبادلات مرزی در چهارچوب مقررات اقدام نمایند (قادری و دیگران، ۱۳۸۸).

مبادلات مرزی عبارت است از خریدوفروش کالا توسط ساکنان مناطق مرزی و تعاونی‌های مرزنشین دارای مجوز، پيله وران، بازارچه‌های مرزی، ملوانان، خدمه و کارکنان شناورهای دارای حداکثر ۵۰۰ تن ظرفیت در حجم و نوع مشخص و در سقف تعیین شده وزارت بازرگانی (فخرفاطمی، ۱۳۸۳).

۲-۲. تعریف بازارچه مرزی

در واقع بازارچه مرزی محوطه‌ای است محصور واقع در نقطه صفر مرزی و در جوار گمرکات مجاز به انجام تشریفات ترخیص کالا یا مکان‌هایی که طبق تفاهم‌نامه‌های منعقدشده بین جمهوری اسلامی ایران و کشور-های هم‌جوار تعیین می‌شود. اهالی دو طرف مرز می‌توانند کالاها و محصولات موردنیاز را با رعایت مقررات صادرات و واردات و ضوابط مقرر برای دادوستد در این بازارچه‌ها اقدام نمایند (آیین‌نامه اجرایی قانون ساماندهی مبادلات مرزی، ۱۳۸۵).

فعالیت بازارچه‌های مرزی باید تحت نظارت و کنترل دقیق باشد. عدم نظارت کافی به فعالیت آن‌ها، نحوه ورود و خروج کالا در بازارچه‌ها را با مشکل مواجه می‌سازد. لذا نظارت بر فعالیت‌های بازارچه مرزی لازم است که دارای برنامه‌ای مدون باشد و چگونگی نظارت مورد دقت و قضاوت حرفه‌ای قرار گیرد.

زندگی در مناطق مرزنشین از شرایط سخت و دشوار برخوردار است و با توجه به محدودیت‌های موجود در این مناطق ناگزیر باید تدابیری را در خصوص مبادلات سنتی بین مردم مرزنشین به‌منظور کنترل فعالیت‌ها در نظر گرفت. البته دلایل این امر متنوع است که می‌تواند تعدادی را به‌عنوان نمونه اشاره کرد که عبارت‌اند از:

الف- جلوگیری از تجارت غیرقانونی ساکنان مناطق مرزنشین

ب- جلوگیری از سوءاستفاده شبکه‌های قاچاق از افراد بومی برای حمل‌ونقل کالاها

ج- افزایش سودآوری ساکنان مناطق محروم و ...

بدین ترتیب با فعالیت بازارچه‌ها هم‌سودی متوجه افراد مناطق محروم می‌شود و از طرف دیگر نیز از مبادلات غیرقانونی در مناطق مرزنشین کشور جلوگیری به عمل می‌آید. در این راستا دولت بر اساس ماده ۱۷ آیین‌نامه اجرایی قانون مقررات صادرات و واردات، ورود و خروج کالاهای اساسی را بر اساس سقفی که سالانه اعلام می‌کند معین نموده و ساکنان این مناطق نیز می‌توانند تا میزان سقف اعلام‌شده نسبت به مبادله کالاهای ضروری و اساسی خود اقدام نمایند (نویدی، ۱۳۸۱).

۲-۳. تفاوت بازارچه‌های مرزی با مناطق آزاد تجاری

در تعریف مناطق آزاد می‌توان گفت عبارت است از ناحیه جغرافیایی محدود و محصور در محدوده گمرک ملی اعم از بندر، دریا، جزیره و یا بخشی از خاک کشور که به‌موجب قانون خاصی فعالیت صنفی، تجاری و ورود و خروج کالا از آن آزاد بوده و مشمول مقررات و محدودیت‌های گمرکی نمی‌باشد. با توجه به این تعریف می‌توان مقایسه اجمالی بین فعالیت‌های مناطق آزاد تجاری با بازارچه‌های مرزی انجام داد:

مناطق آزاد بیشتر مکانی برای واردات کالاهای لوکس و غیرضروری تبدیل‌شده تا مناطقی برای توسعه صادرات غیرنفتی که طبعاً این نوع مبادلات می‌تواند تا حدی بر الگوی مصرف جامعه تأثیر سوء بگذارد درحالی‌که در بازارچه‌های مرزی عمدتاً کالاهای ضروری و مصرفی خانواده مورد معامله و مبادله قرار می‌گیرد

و جنبه لوکس و غیرضروری بودن آن کمتر است. همچنین مکان‌یابی و تأسیس بازارچه‌های مرزی در مقایسه با مناطق آزاد تجاری با توجه به شواهد موجود کم‌هزینه‌تر و راحت‌تر است (فخر فاطمی، ۱۳۸۳).

۲-۴. ویژگی‌های کارکردی مناطق مرزنشین

به طور کلی ویژگی‌های کارکردی مناطق مرزنشین از جمله موارد زیر می‌باشد:

- حفاظت از یکپارچگی مرزوبوم
- مبادلات مرزی در چارچوب قانون
- توسعه تجارت
- ایجاد اشتغال، درآمد و رفاه
- کنترل قاچاق

اما نظر به ارتباط تنگاتنگ بین مناطق مرزنشین و ظهور و بروز فعالیت‌های قاچاق و اینکه از جمله اهداف شکل‌گیری مبادلات مرزی، جلوگیری از پدیده قاچاق بوده، در این قسمت به بررسی و تحلیل این مسئله می‌پردازیم. کلیه کشورها برای دادوستد و یا حمل‌ونقل کالا به‌منظور کنترل کمیت و کیفیت کالاهای وارده به کشورها و یا صادرات از آن کشورها ضوابط و مقرراتی وضع می‌نمایند که درجه کنترل کالاهای وارده و صادره از کشوری به کشوری دیگر متفاوت بوده و تابع شرایط خاص آن کشور می‌باشد. در مقابل در هر کشوری افرادی وجود دارند که به‌منظور کسب نفع و درآمد بیشتر خارج از کنترل دولت در مرزها اقدام به فعالیت‌های خریدوفروش کالاها می‌نمایند که در حقیقت این فعالیت‌ها به نام قاچاق مصطلح شده است. زندگی تمام افرادی که در مناطق مرزنشین کشور زندگی می‌کنند، در معرض آسیب قاچاق کالا قرار دارد.

عمده کالاها و اجناسی که به‌صورت غیررسمی وارد کشور می‌شوند عبارت‌اند از: بلوریات خارجی، موز، انواع چای خارجی، سیگار خارجی، کنجد و تخم آفتابگردان، روسری، روغن نباتی، قند و شکر، برنج، قطعات یدکی ماشین‌های سنگین، ماهواره، مشروبات الکلی و فیلم‌های غیر مجاز، تلویزیون، ویدیو، ویدیو سی دی می‌باشد. گذشته از بازتاب‌های این‌گونه تردد کالا بر ساختار بازرگانی کشور تأثیر آن بر متغیرهای اقتصادی منطقه به‌ویژه اشتغال از ابعاد بسیار بااهمیتی برخوردار است که نیازمند توجه دولت در اشتغال این دسته از افراد درگیر قاچاق کالا هستند. بنا به اظهارات پيله وران از یک‌طرف به علت درآمد بالای قاچاق کالا تعداد افراد درگیر در قاچاق کالا بسیار زیادتر از افراد فعال در بازارچه‌ها و تعاونی‌های مرزی است. از سوی دیگر امکان ورود آسان و بدون دردسر به بازار قاچاق کالا، در اکثر مناطق مرزنشین پررونق‌تر و شلوغ‌تر خواهد بود.

به‌طورکلی حجم بالای قاچاق در کشور نشانگر وجود راه‌های مختلف ورود کالای قاچاق می‌باشد. کشور از نظر موقعیت استراتژیک در شرایطی است که زمینه‌های آن تشدید می‌گردد. به‌طور مثال دارا بودن مرز طولانی با کشور افغانستان به‌عنوان تولیدکننده اصلی مواد مخدر دنیا از یک‌طرف و عبور کالای ترانزیتی از کشور به مقصد کشور افغانستان و کشورهای آسیای میانه از طرف دیگر زمینه‌های عمومی قاچاق مواد مخدر را در کشور بالا می‌برد (قربانیان، ۱۳۸۳).

شیوه منطقی برخورد با مسئله‌ی قاچاق با توجه به اینکه اکثر کالاهای مورد مبادله کالاهای مجاز و قابل ورود به داخل کشور از طریق بازارهای رسمی هستند، شناخت مکانیزم‌های متناسب با موضوع است به گونه‌ای که حداکثر بازدهی اقتصادی - اجتماعی را در جهت سالم‌سازی بافت اشتغال‌زایی مناطق مرزنشین، تأمین درآمدی مشروع و قانونی برای کسانی که جز از راه قاچاق کالا راه دیگری برای گذراندن زندگی خود پیش رو ندارند فراهم آورد و مسیر فعالیت‌های آن‌ها را با آهنگ رشد و توسعه منافع ملی کشور هماهنگ نمایند. همان‌طور که قوانین بسیاری از کشورها اقتصاد را به دسته‌بندی‌های مختلفی از جمله اقتصاد مرزنشینی تقسیم می‌کند که مستعد پذیرش حمایت‌های ویژه‌ای از جنبه‌های مختلف از جمله اقتصادی و اجتماعی است، می‌توان در قانون ایران هم طبقه‌بندی‌های خاص جهت حمایت از مرزنشینان در این زمینه قرارداد تا این عده که در معرض تهاجمات مرزی هستند، مورد حمایت قانونی قرار گیرند.

انگیزه‌های عمده فعالیت قاچاق را می‌توان به شرح زیر خلاصه کرد:

- ۱- عدم تکافوی درآمدهای ناشی از فعالیت‌های کشاورزی و دامداری که از مشاغل عمده مرزنشینان است.
- ۲- سرمایه‌چندانی جهت به‌کارگیری خریدوفروش لازم نیست.
- ۳- درآمد بالا و سود کلان قاچاق، سایر مشاغل را تحت‌الشعاع خود قرار داده و هرروز افراد بیشتری به جرگه قاچاقچیان می‌پیوندند.
- ۴- افزایش قیمت‌ها در دو سوی مرزها باعث گرایش مرزنشینان به تردهای غیرمجاز و صدور و خروج کالاهایی که خواهان زیادتری دارند، می‌گردد.
- ۵- اختلاف فاحش ارزش دلار در بازار آزاد و نرخ رسمی آن و اختلاف قیمت‌ها در دو سوی مرزها باعث خروج غیرمجاز بعضی از کالاها شده و در نتیجه انگیزه قاچاقچیبگیری را در میان مرزنشینان بیشتر نموده است.
- ۶- عدم کنترل مرزها به علت شرایط و موقعیت جغرافیایی مرزها که امکان کنترل آن‌ها به‌وسیله مرزبانان و نیروی انتظامی به‌آسانی امکان‌پذیر باشد (عاشری و دیگران، ۱۳۹۱).

۲-۵. اهداف تشکیل بازارچه‌های مرزی در ایران

تأسیس بازارچه‌های مرزی و توسعه مبادلات از طریق این واحدها عمدتاً به استناد ماده ۱۱ قانون مقررات صادرات (ماده ۱۱ قانون مقررات صادرات و واردات به دولت وقت اختیار می‌داد با تشخیص مصلحت و رعایت اولویت مانند استعدادهای محلی، ضرورت ایجاد اشتغال و توسعه روابط تجاری با کشورهای هم‌جوار نسبت به تأسیس بازارچه‌های مرزی اقدام نماید) (قانون مقررات صادرات و واردات، ۱۳۹۴) و با اولویت دادن به هدف‌های زیر صورت گرفته است:

۱. ایجاد زمینه‌های اشتغال؛
۲. تأمین نیازهای کالایی مردم مرزنشین؛
۳. کاهش قاچاق مرزی؛
۴. تثبیت جمعیت مرزنشین در نواحی مرزی و در این راستا افزون سازی ضریب امنیت و نقاط استراتژیک؛
۵. رونق بخشیدن به اقتصاد مناطق مرزنشین؛

۶. وقوف بر امکانات بالقوه تجاری کشورهای همسایه و گشودن باب مراودات با آن‌ها (عاشری و دیگران، ۱۳۹۱).

۲-۶. ساختار فیزیکی و کارکردی بازارچه‌های مرزی

ارگان تشکیلاتی که یک بازارچه مرزی دارد عبارت‌اند از:

۱ - گمرک: استقرار در درب ورود و خروج بازارچه ضروری است و اعمال مقررات صادرات و واردات و نظارت و رعایت آن در بازارچه به عهده گمرک است.

۲- پاسگاه انتظامی: برای نظارت و کنترل عبور و مرور (تردد افراد) و صدور پروانه گذر، نظارت بر کالاهای مورد مبادله و ثبت آن، ممانعت از قاچاق کالا و اشیاء ممنوعه، کنترل دروازه مرزی، نظم و امنیت پاسگاه مرزی در جوار بازارچه مستقر و به وظایف خود عمل می‌نماید.

۳- انبار و باسکول: برای نگهداری موقت کالا جهت صادرات و واردات نیاز به انبار بوده که پیلهوران و تجار به‌طور موقت از آن‌ها بهره‌مند گردند. همچنین جهت توزین کالاهای حمل شده توسط خودرو، باسکول در محوطه بازارچه تعبیه می‌گردد.

۴- موسسه استاندارد: جهت نظارت بر کیفیت کالاهای صادراتی نمایندگی مؤسسه استاندارد نیز در محل اداری بازارچه مستقر می‌شود.

۵- غرفه‌ها: مجموعه غرفه‌ها نیز از ارکان اساسی بازارچه محسوب گشته زیرا که فعالیت‌های تجاری و دادوستد مربوطه از محل غرفه‌ها صورت می‌گیرد. لذا دولت با ساخت غرفه‌های موردنیاز و واگذاری آن به اشخاص حقیقی و متقاضیان از طریق فروش و اجاره اقدام می‌نماید.

۶- ترجمان‌های اداری: ترجمان‌های اداری خدماتی جهت تسهیل در امر فعالیت اقتصادی در جوار بازارچه‌ها بر مبنای نیازمندی‌ها راه‌اندازی و فعالیت می‌نمایند. از جمله ادارات موردنیاز بانک و مخابرات می‌باشد.

۷- پارکینگ: جهت توقیف خودروهای حامل کالا برای کنترل، بازرسی و انتقال کالا به خودروهای کشور مقابل و همچنین کنترل خودروهای ترانزیتی احداث پارکینگ اجتناب‌ناپذیر می‌باشد.

۸- قرنطینه بهداشتی: نمایندگان نظارت بر مواد غذایی سازمان دامپزشکی با حضور در بازارچه‌های مرزی برای جلوگیری از ورود و یا خروج مواد غذایی فاسد و غیربهداشتی یا غیرقابل استفاده و معاینات دام‌های زنده برابر مقررات در مبادی ورودی و خروجی مستقر می‌باشد (فخر فاطمی، ۱۳۸۳).

۲-۷. انواع بازارچه‌ها

طبق قانون بازارچه‌های مرزی در جمهوری اسلامی ایران را به دو نوع تفکیک کرده‌اند، طبق آیین‌نامه مصوب ۱۳۸۷/۷/۱۸ بازارچه‌های مرزی بر دو نوع می‌باشند:

الف- بازارچه‌های مرزی مصوب تجاری-اقتصادی: این بازارچه‌ها بر اساس مصوبه ۱۳۷۲/۱۱/۷ هیئت‌وزیران تشکیل شده‌اند.

ب- بازارچه‌های امنیتی یا ویژه: این بازارچه‌ها مجوز تأسیس آن‌ها توسط شورای عالی امنیت صادر شده‌اند که عموماً در مرز عراق، افغانستان قرار دارند و بر اساس شرایط امنیتی در زمان و مکان معینی ایجاد و منحل می‌شوند (لطفی و آزرمی، ۱۳۸۹).

۲-۸. واژه شناسی امنیت

اساساً امنیت دارای دو عنصر کلیدی است: یکی شناسایی مخاطرات آینده و دیگری تمرکز بر مخاطرات قرار گرفتن در زیر آستانه محرومیت و فقر؛ امنیت مترادف با سطح متوسط رفاه آینده نیست، بلکه تمرکز بر مخاطرات محرومیت شدید است. امنیت امروز هر کس، صرفاً به معنای در رفاه بودن او نیست، بلکه به معنای جلوگیری از محرومیت وی در آینده است (کینگ و موری؛ ۱۳۸۳: ۲۶).

امنیت در لغت به معنی رهایی از خطر، تهدید، آسیب، تشویش، اضطراب، هراس، نگرانی باوجود آرامش، اعتماد، تأمین و حائل است (روشن، ۱۳۸۹: ۱۱۳). در فرهنگ معین امنیت «به معنای ایمن شدن، در امان بودن و بی‌بیمی تعریف شده است (معین، ۱۳۸۸: ۱۱۳). در زبان لاتین نیز، امنیت (Security) از ریشه Secures است که در لغت به معنای نداشتن دغدغه است؛ بنابراین معنای لغوی امنیت رهایی از خطر، تهدید، آسیب، اضطراب، هراس، ترس، نگرانی یا وجود آرامش، اطمینان، آسایش، اعتماد، تأمین، ضامن است (ماندل، ۱۳۷۹: ۴۴).

درواقع، امنیت یعنی رفع خطر و رفع خطر یعنی استفاده بهینه از فرصت، بنابراین باید چنین نتیجه گرفت که امنیت دارای دو عنصر اساسی تهدید و فرصت است و برقراری امنیت متوسط به رهایی نسبی از تهدید و بهره‌گیری بهینه از فرصت‌هاست (بحرانی، ۱۳۸۱).

۳. فرضیه‌ها و مدل مفهومی پژوهش

با توجه به اینکه هدف تحقیق «ارائه راهکارهایی در جهت بهبود فعالیت بازارچه‌های مرزی استان سیستان و بلوچستان در راستای ارتقای امنیت و اقتصاد استان» می‌باشد، در این راستا تحقیق به دنبال بررسی فرضیه‌های زیر می‌باشد.

۳-۱. فرضیه‌های اصلی

۱- بین عملکرد بازارچه‌های مرزی استان سیستان و بلوچستان و اقتصاد استان، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

۲- بین عملکرد بازارچه‌های مرزی استان سیستان و بلوچستان و امنیت استان، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

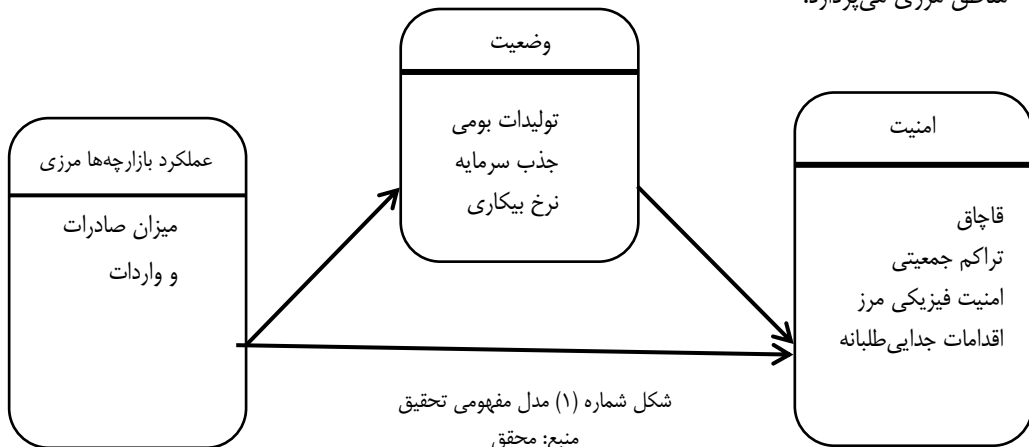
۳- بین وضعیت اقتصادی استان سیستان و بلوچستان و امنیت استان، رابطه مثبت معناداری وجود دارد.

۳-۲. فرضیه‌های فرعی

- ۱- بین عملکرد بازارچه‌های مرزی و میزان تولیدات بومی در مناطق مرزنشین، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.
- ۲- بین عملکرد بازارچه‌های مرزی و جذب سرمایه در مناطق مرزنشین، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.
- ۳- بین عملکرد بازارچه‌های مرزی و کاهش نرخ بیکاری در مناطق مرزنشین، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.
- ۴- بین عملکرد بازارچه‌های مرزی و وضعیت معیشتی در مناطق مرزنشین، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.
- ۵- بین عملکرد بازارچه‌های مرزی و کاهش میزان قاچاق کالا در مناطق مرزنشین، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.
- ۶- بین عملکرد بازارچه‌های مرزی و تراکم جمعیتی در مناطق مرزنشین، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.
- ۷- بین عملکرد بازارچه‌های مرزی و امنیت فیزیکی مرزی، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.
- ۸- بین عملکرد بازارچه‌های مرزی و کاهش اقدامات جدایی‌طلبانه در مناطق مرزنشین، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.
- ۹- وضعیت اقتصادی رابطه بین عملکرد بازارچه‌های مرزی و امنیت را میانجی‌گری می‌کند.

۴. مدل مفهومی پژوهش

مدل مفهومی عبارت است از مدلی که محقق پس از مطالعه منابع دست‌دوم و نیز تحقیقات مقدماتی و اکتشافی به آن دست می‌یابد. محقق معمولاً سوالات تحقیق خود را بر مبنای همان مدل مفهومی پایه‌گذاری می‌کند و بدین ترتیب با نشان دادن مسیر تحقیق به آزمون فرضیات خود می‌پردازد. مدلی که در زیر مشاهده می‌شود، مدل محقق ساخته می‌باشد که به تبیین رابطه بین عملکرد بازارچه‌های مرزی بر اقتصاد و امنیت مناطق مرزی می‌پردازد.

۴. روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نظر روش از نوع توصیفی بوده و بر اساس هدف تحقیق، از نوع کاربردی است و به لحاظ نحوه گردآوری و تحلیل داده‌ها از نوع تحقیقات کمی - توصیفی و از نوع پیمایشی است. جامعه آماری تحقیق حاضر، مدیران و کارشناسان ستادی و مدیران بازارچه‌های مرزی استان سیستان و بلوچستان می‌باشد. داده‌های لازم برای این پژوهش با استفاده از نمونه‌ای متشکل از ۷۰ نفر و با استفاده از روش نمونه‌گیری در دسترس جمع‌آوری گردید.

در این پژوهش، اطلاعات موردنیاز از طریق توزیع پرسشنامه جمع‌آوری شده است. به‌منظور سنجش روایی پرسشنامه، دو نوع روایی محتوا و روایی سازه در نظر گرفته شد. روایی محتوای پرسشنامه با اتکا به نظر متخصصان تأیید گردید و در هر مورد اصلاحات لازم به عمل آمد. روایی سازه نیز با کمک تحلیل عاملی تأییدی و با استفاده از نرم‌افزار PLS انجام شد. با توجه به نتایج، همه بارهای عاملی متغیرهای پژوهش بالاتر از ۰/۵ بوده که نشان‌دهنده روایی مطلوب پرسشنامه می‌باشد. همچنین جهت محاسبه پایایی پرسشنامه و اطمینان از هماهنگی درونی ابزار اندازه‌گیری، از آزمون آلفای کرون باخ استفاده شد. همه شاخص‌ها نمره قبولی گرفتند (بالاتر از ۰/۷) که این به‌منزله پایا بودن پرسشنامه پژوهش می‌باشد.

جدول شماره (۱) ضریب آلفای کرون باخ برای هریک از متغیرهای پژوهش

ضریب آلفای کرون باخ	متغیرهای پنهان	
۰/۷۸	میزان صادرات و واردات	عملکرد بازارچه‌های مرزی
۰/۷۵	تولیدات بومی	وضعیت اقتصادی
۰/۸۰	جذب سرمایه در منطقه	
۰/۷۴	نرخ بیکاری	
۰/۸۸	وضع معیشتی مرزنشینان	امنیت
۰/۷۱	قاچاق	
۰/۷۹	تراکم جمعیتی	
۰/۷۶	امنیت فیزیکی مرز	
۰/۸۹	اقدامات جدایی‌طلبانه	
۰/۸۴	ضریب آلفای کرون باخ کل	

منبع: یافته‌های تحقیق

۵. تحلیل داده‌ها و ارائه یافته‌های پژوهش

در پژوهش‌هایی که هدف، آزمون مدل خاصی از رابطه بین متغیرها می‌باشد، از تحلیل معادلات ساختاری استفاده می‌شود. مدل‌یابی ساختاری یک تکنیک بسیار کلی و نیرومند از خانواده رگرسیون چندمتغیره و به بیان دقیق‌تر، بسط مدل خطی عمومی است که به پژوهشگر امکان آزمون مجموعه‌ای از معادلات رگرسیون را به گونه‌ای همزمان می‌دهد. این مدل یک رویکرد جامع برای آزمون فرضیه‌ها درباره روابط متغیرهای

مشاهده شده و مکنون است (داوری و رضازاده، ۱۳۹۲). در این پژوهش از نرم‌افزار PLS جهت آزمون فرضیات استفاده شده است. در ادامه نتایج به دست آمده از این پژوهش در دو بخش آمار توصیفی و آمار استنباطی ارائه می‌گردد.

۶-۱. آمار توصیفی

بر اساس جدول (۲)، ۴۷ درصد از پاسخگوها زن و ۲۳ درصد زن بوده‌اند. از نظر سنی پاسخگویان ۹ درصد در بازه سنی ۲۰ تا ۳۰ سال، ۴۲ درصد در بازه سنی ۳۱ تا ۴۰ سال، ۱۵ درصد در بازه سنی ۴۱ تا ۵۰ سال و ۴ درصد بالای ۵۱ سال قرار دارند. همچنین میزان تحصیلات ۱۹ درصد از نمونه آماری لیسانس، ۳۴ درصد فوق لیسانس، ۱۷ درصد دکتری می‌باشد، در نتیجه پاسخگوها از تحصیلات کافی برای پاسخ برخوردار هستند.

جدول شماره (۲) آمار توصیفی

متغیرها	درصد فراوانی
جنسیت	مرد ۴۷
	زن ۲۳
سن	۲۰ تا ۳۰ سال ۹
	۳۱ تا ۴۰ سال ۴۲
	۴۱ تا ۵۰ سال ۱۵
	بالای ۵۱ سال ۴
تحصیلات	دیپلم -
	لیسانس ۱۹
	فوق لیسانس ۳۴
	دکتری ۱۷

منبع: یافته‌های تحقیق

۶-۲. آمار استنباطی

بعد از بررسی نمونه آماری در قالب آمار توصیفی، در این قسمت به تجزیه و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده آماری به وسیله مدل یابی معادلات ساختاری پرداخته می‌شود. در این راستا ابتدا جهت نشان دادن شدت رابطه بین متغیرها از ماتریس همبستگی، جهت تخمین مدل از ضرایب مسیر و آماره t استفاده و در آخر به تفسیر فرضیات پژوهش پرداخته می‌شود.

۶-۲-۱. ماتریس همبستگی

جدول (۳) معرف ماتریس همبستگی میان متغیرهای پنهان تحقیق است. در واقع هر یک از اعداد جداول ضریب همبستگی (رابطه همبستگی) میان متغیرهای تحقیق را نشان می‌دهد. این ضریب بین دو متغیر، شدت رابطه بین آن‌ها را نشان می‌دهد. با توجه به نتایج مربوط به ضرایب همبستگی به دست آمده که در

جدول (۳) نشان داده شده است، می‌توان به این نتیجه رسید که تمامی متغیرهای فرضیات تحقیق در سطح اطمینان ۹۵ درصد رابطه معنی‌داری باهم دارند.

جدول شماره (۳) ماتریس همبستگی بین متغیرهای تحقیق

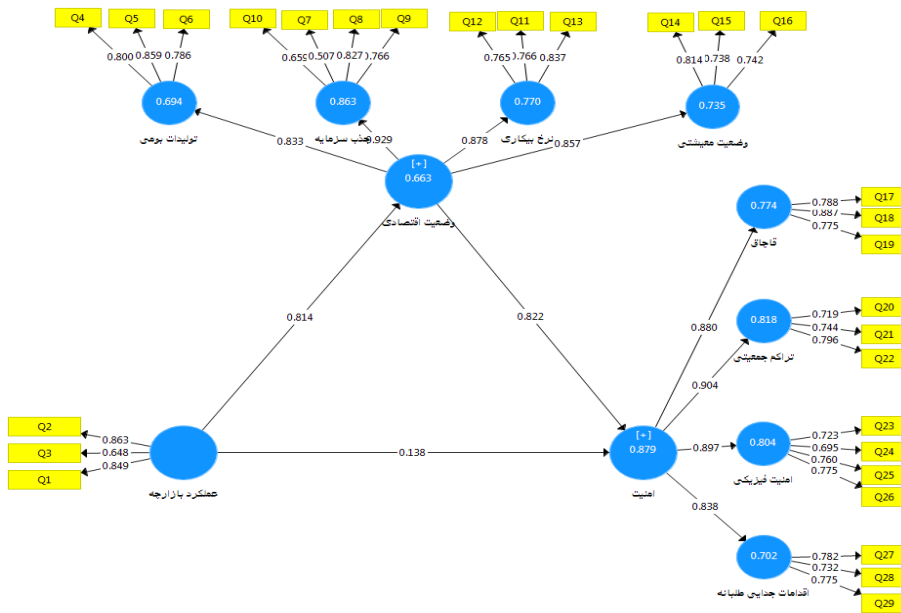
متغیرهای تحقیق	(۱)	(۲)	(۳)	(۴)	(۵)	(۶)	(۷)	(۸)	(۹)
۱) اقدامات جدایی طلبانه	۱/۰۰**								
۲) امنیت فیزیکی	۰/۶۲	۱/۰۰**							
۳) تراکم جمعیتی	۰/۷۱	۰/۷۶	۱/۰۰**						
۴) تولیدات بومی	۰/۶۴	۰/۷۴	۰/۶۹	۱/۰۰**					
۵) جذب سرمایه	۰/۶۹	۰/۷۷	۰/۷۷	۰/۷۲	۱/۰۰**				
۶) عملکرد بازارچه	۰/۷۹	۰/۷۰	۰/۶۹	۰/۷۰	۰/۷۷	۱/۰۰**			
۷) قاچاق	۰/۶۶	۰/۷۱	۰/۶۹	۰/۷۰	۰/۷۷	۰/۶۷	۱/۰۰**		
۸) نرخ بیکاری	۰/۶۶	۰/۶۳	۰/۷۴	۰/۵۸	۰/۷۸	۰/۶۶	۰/۸۱	۱/۰۰**	
۹) وضعیت معیشتی	۰/۷۲	۰/۶۸	۰/۶۹	۰/۵۹	۰/۷۳	۰/۷۳	۰/۷۷	۰/۷۱	۱/۰۰**

** معناداری در سطح اطمینان ۹۵ درصد می‌باشد.

منبع: یافته‌های تحقیق

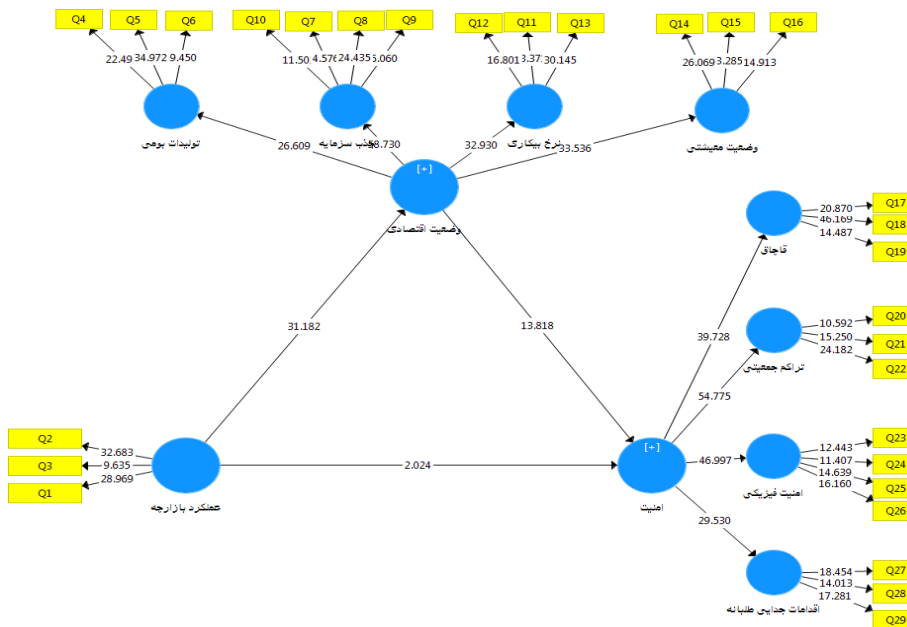
۶-۲-۲. تخمین مدل تحقیق

مدل تحقیق در هر دو حالت تخمین ضرایب مسیر و معنی‌داری ضرایب مسیر (t-value) در شکل‌های (۱)، (۲)، (۳) و (۴) نشان داده شده است. مدل در حالت تخمین ضرایب، ضرایب مسیر هر یک از فرضیات تحقیق و بارهای عاملی هر یک از آیتم‌ها یا سؤالات پرسشنامه را نشان می‌دهد (شکل ۱ و ۳). مدل در حالت معنی‌داری ضرایب یا همان آماره t نیز، معنی‌داری هر یک از ضرایب مسیر فرضیات را نشان می‌دهد (شکل ۲ و ۴). در واقع، به کمک مدل در حالت تخمین ضرایب مسیر، می‌توان ضرایب مسیر میان متغیرهای پنهان و ضرایب مسیر میان متغیرهای آشکار و پنهان (بارهای عاملی) را به دست آورد. مدل در حالت معنی‌داری نیز مقدار آماره t مربوط به هر یک از فرضیات را جهت آزمون معنی‌داری هر یک از فرضیات نشان می‌دهد. تفسیر بارهای عاملی در قسمت تحلیل مدل اندازه‌گیری و تفسیر ضرایب مسیر و آماره t نیز در قسمت آزمون فرضیات تحقیق به‌طور کامل تشریح می‌گردند.

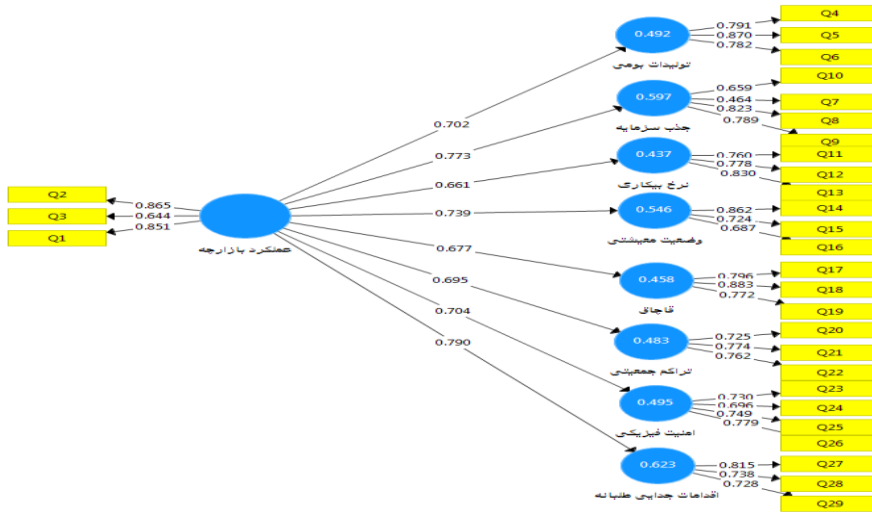
شکل شماره (۲) ضرایب مسیر فرضیه‌های اصلی

منبع: یافته‌های تحقیق

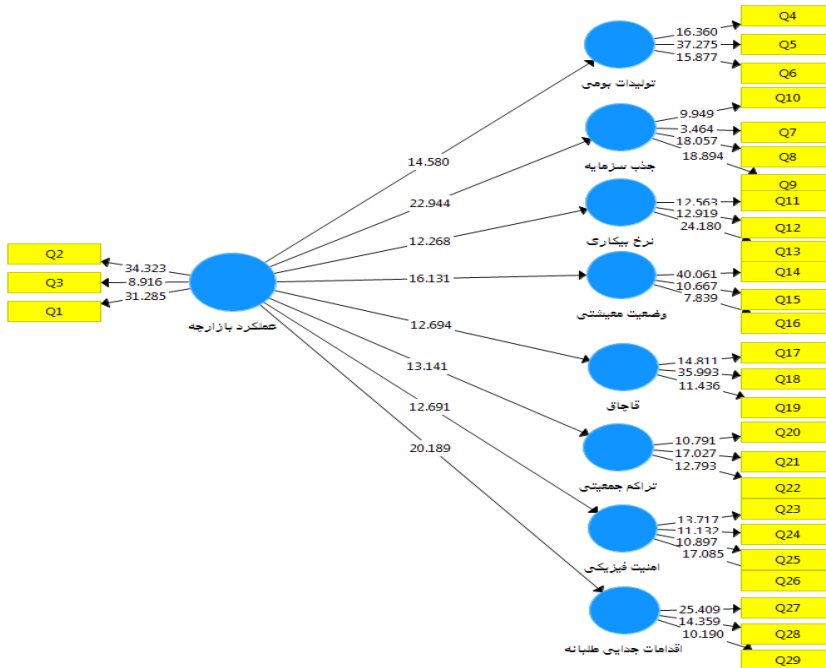

شکل شماره (۳) آماره t فرضیه‌های اصلی

منبع: یافته‌های تحقیق

شکل شماره (۴) ضرایب مسیر فرضیه‌های فرعی
منبع: یافته‌های تحقیق

شکل شماره (۵) آماره تی فرضیه‌های فرعی
منبع: یافته‌های تحقیق

۳-۲-۶. تفسیر فرضیات تحقیق

نتایج آزمون فرضیات تحقیق با توجه به خروجی نرم افزار بر مبنای معادلات ساختاری در جدول (۴) نمایش داده شده است. با استفاده از این نتایج به بررسی فرضیه‌های پژوهش خواهیم پرداخت. این فرضیات بر اساس ضریب مسیر و آماره آزمون و با توجه به سطح معناداری، مورد تحلیل قرار می‌گیرند.

جدول شماره (۴) نتایج آزمون فرضیات تحقیق

نتیجه	R ²	آماره t	ضریب مسیر (β)	فرضیات تحقیق
تأیید فرضیه	۰/۶۶۳	۳۱/۱۸۲	۰/۸۱۴	فرضیه اصلی اول: رابطه عملکرد بازارچه‌های مرزی و وضعیت اقتصادی
تأیید فرضیه	۰/۸۷۹	۲/۰۲۴	۰/۱۳۸	فرضیه اصلی دوم: رابطه بین عملکرد بازارچه‌های مرزی و امنیت
تأیید فرضیه	۰/۸۷۹	۱۳/۸۱۸	۰/۸۲۲	فرضیه اصلی سوم: رابطه بین وضعیت اقتصادی و امنیت
تأیید فرضیه	۰/۴۹۲	۱۴/۵۸۰	۰/۷۰۲	فرضیه فرعی اول: رابطه بین عملکرد بازارچه‌های مرزی و تولیدات بومی
تأیید فرضیه	۰/۵۹۷	۲۲/۹۴۴	۰/۷۷۳	فرضیه فرعی دوم: رابطه بین عملکرد بازارچه‌های مرزی و جذب سرمایه
تأیید فرضیه	۰/۴۳۷	۱۲/۲۶۸	۰/۶۶۱	فرضیه فرعی سوم: رابطه بین عملکرد بازارچه‌های مرزی و کاهش نرخ بیکاری
تأیید فرضیه	۰/۵۴۶	۱۶/۱۳۱	۰/۷۳۹	فرضیه فرعی چهارم: رابطه بین عملکرد بازارچه‌های مرزی و وضع معیشتی
تأیید فرضیه	۰/۴۵۸	۱۲/۶۹۴	۰/۶۷۷	فرضیه فرعی پنجم: رابطه بین عملکرد بازارچه‌های مرزی و کاهش میزان قاچاق

ادامه جدول شماره (۴) نتایج آزمون فرضیات تحقیق

تأیید فرضیه	۰/۴۸۳	۱۳/۱۴۱	۰/۶۹۵	فرضیه فرعی ششم: رابطه بین عملکرد بازارچه‌های مرزی و تراکم جمعیتی
تأیید فرضیه	۰/۴۹۵	۱۲/۶۹۱	۰/۷۰۴	فرضیه فرعی هفتم: رابطه بین عملکرد بازارچه‌های مرزی و امنیت فیزیکی مرز
تأیید فرضیه	۰/۶۲۳	۲۰/۱۸۹	۰/۷۹۰	فرضیه فرعی هشتم: رابطه بین عملکرد بازارچه‌های مرزی و کاهش اقدامات جدایی‌طلبانه

معناداری در سطح اطمینان ۹۵ درصد می‌باشد.

منبع: یافته‌های تحقیق

فرضیه اصلی اول:

رابطه عملکرد بازارچه‌های مرزی و وضعیت اقتصادی

بر طبق نتایج بدست آمده از آماره t در جدول (۴) و نمودار (۳) متغیر عملکرد بازارچه‌های مرزی در سطح اطمینان ۹۵ درصد با وضعیت اقتصادی رابطه معنی‌داری دارد (آماره t در خارج از بازه $-۱/۹۶$ تا $+۱/۹۶$ قرار گرفته است). نوع این رابطه مثبت و مستقیم است. بنابراین، می‌توان به این نتیجه رسید که با بهبود و افزایش عملکرد بازارچه‌های مرزی، وضعیت اقتصادی استان بهبود خواهد یافت و برعکس؛ بنابراین فرضیه اول تحقیق مورد تأیید قرار می‌گیرد.

تفسیر ضریب تعیین فرضیه اصلی اول

بر اساس جدول (۴) و نمودار (۲) ضریب تعیین مربوط به این فرضیه برابر $۰/۶۶۳$ است. این مقدار نشان می‌دهد که متغیر عملکرد بازارچه‌های مرزی توانسته $۶۶/۳$ درصد از پراکندگی و تغییرات وضعیت اقتصادی را پیش‌بینی یا تبیین کند. باقی‌مانده نیز توسط سایر متغیرهای اثرگذار که در تحقیق حاضر مورد بررسی قرار نگرفتند، تبیین می‌گردد.

فرضیه اصلی دوم:

رابطه بین عملکرد بازارچه‌های مرزی و امنیت

بر طبق نتایج بدست‌آمده از آماره t در جدول (۴) و نمودار (۳) متغیر بازارچه‌های مرزی در سطح اطمینان ۹۵ درصد با امنیت رابطه معنی‌داری دارد (آماره t در خارج از بازه $-۱/۹۶$ تا $+۱/۹۶$ قرار گرفته است). نوع این رابطه مثبت و مستقیم است؛ بنابراین، می‌توان به این نتیجه رسید که با بهبود و افزایش عملکرد بازارچه‌های مرزی، امنیت استان افزایش خواهد یافت و برعکس؛ بنابراین فرضیه دوم تحقیق مورد تأیید قرار می‌گیرد.

تفسیر ضریب تعیین فرضیه اصلی دوم

بر اساس جدول (۴) و نمودار (۲) ضریب تعیین مربوط به این فرضیه برابر $0/۸۷۹$ است. این مقدار نشان می‌دهد که متغیر عملکرد بازارچه‌های مرزی، توانسته $۸۷/۹$ درصد از پراکندگی و تغییرات امنیت را پیش‌بینی یا تبیین کند. باقی‌مانده نیز توسط سایر متغیرهای اثرگذار که در تحقیق حاضر مورد بررسی قرار نگرفتند، تبیین می‌گردد.

فرضیه اصلی سوم:

رابطه بین وضعیت اقتصادی و امنیت

بر طبق نتایج به‌دست‌آمده از آماره t در جدول (۴) و نمودار (۳) متغیر وضعیت اقتصادی در سطح اطمینان ۹۵ درصد با امنیت رابطه معنی‌داری دارد (آماره t در خارج از بازه $-۱/۹۶$ تا $+۱/۹۶$ قرار گرفته است). نوع این رابطه مثبت و مستقیم است؛ بنابراین، می‌توان به این نتیجه رسید که با بهبود و افزایش عملکرد وضعیت اقتصادی، امنیت استان افزایش خواهد یافت و برعکس؛ بنابراین فرضیه سوم تحقیق مورد تأیید قرار می‌گیرد.

تفسیر ضریب تعیین فرضیه اصلی سوم

بر اساس جدول (۴) و نمودار (۲) ضریب تعیین مربوط به این فرضیه برابر $0/۸۷۹$ است. این مقدار نشان می‌دهد که متغیر وضعیت اقتصادی توانسته $۸۷/۹$ درصد از پراکندگی و تغییرات امنیت را پیش‌بینی یا تبیین کند. باقی‌مانده نیز توسط سایر متغیرهای اثرگذار که در تحقیق حاضر مورد بررسی قرار نگرفتند، تبیین می‌گردد.

فرضیه فرعی اول:

رابطه بین عملکرد بازارچه‌های مرزی و تولیدات بومی

بر طبق نتایج به‌دست‌آمده از آماره t در جدول (۴) و نمودار (۵) متغیر بازارچه‌های مرزی در سطح اطمینان ۹۵ درصد با تولیدات بومی رابطه معنی‌داری دارد (آماره t در خارج از بازه $-۱/۹۶$ تا $+۱/۹۶$ قرار گرفته است). نوع این رابطه مثبت و مستقیم است؛ بنابراین، می‌توان به این نتیجه رسید که با بهبود و افزایش عملکرد بازارچه‌های مرزی، تولیدات بومی افزایش خواهد یافت و برعکس؛ بنابراین فرضیه فرعی اول تحقیق مورد تأیید قرار می‌گیرد.

تفسیر ضریب تعیین فرضیه فرعی اول

بر اساس جدول (۴) و نمودار (۴) ضریب تعیین مربوط به این فرضیه برابر $0/۴۹۲$ است. این مقدار نشان می‌دهد که متغیر عملکرد بازارچه‌های مرزی توانسته $۴۹/۲$ درصد از پراکندگی و تغییرات تولیدات بومی را پیش‌بینی یا تبیین کند. باقی‌مانده نیز توسط سایر متغیرهای اثرگذار که در تحقیق حاضر مورد بررسی قرار نگرفتند، تبیین می‌گردد.

فرضیه فرعی دوم:**رابطه بین عملکرد بازارچه‌های مرزی و جذب سرمایه**

بر طبق نتایج به‌دست‌آمده از آماره t در جدول (۴) و نمودار (۵) متغیر بازارچه‌های مرزی در سطح اطمینان ۹۵ درصد با جذب سرمایه رابطه معنی‌داری دارد (آماره t در خارج از بازه $-۱/۹۶$ تا $+۱/۹۶$ قرار گرفته است). نوع این رابطه مثبت و مستقیم است؛ بنابراین، می‌توان به این نتیجه رسید که با بهبود و افزایش عملکرد بازارچه‌های مرزی، جذب سرمایه افزایش خواهد یافت و برعکس؛ بنابراین فرضیه فرعی دوم تحقیق مورد تأیید قرار می‌گیرد.

تفسیر ضریب تعیین فرضیه فرعی دوم

بر اساس جدول (۴) و نمودار (۴)، ضریب تعیین مربوط به این فرضیه برابر $۰/۵۹۷$ است. این مقدار نشان می‌دهد که متغیر عملکرد بازارچه‌های مرزی توانسته $۵۹/۷$ درصد از پراکندگی و تغییرات جذب سرمایه را پیش‌بینی یا تبیین کند. باقی‌مانده نیز توسط سایر متغیرهای اثرگذار که در تحقیق حاضر مورد بررسی قرار نگرفتند، تبیین می‌گردد.

فرضیه فرعی سوم:**رابطه بین عملکرد بازارچه‌های مرزی و کاهش نرخ بیکاری**

بر طبق نتایج به‌دست‌آمده از آماره t در جدول (۴) و نمودار (۵)، متغیر بازارچه‌های مرزی در سطح اطمینان ۹۵ درصد با نرخ بیکاری رابطه معنی‌داری دارد (آماره t در خارج از بازه $-۱/۹۶$ تا $+۱/۹۶$ قرار گرفته است). نوع این رابطه مثبت و مستقیم است؛ بنابراین، می‌توان به این نتیجه رسید که با بهبود و افزایش عملکرد بازارچه‌های مرزی، نرخ بیکاری کاهش خواهد یافت و برعکس؛ بنابراین فرضیه فرعی سوم تحقیق مورد تأیید قرار می‌گیرد.

تفسیر ضریب تعیین فرضیه فرعی سوم

بر اساس جدول (۴) و نمودار (۴)، ضریب تعیین مربوط به این فرضیه برابر $۰/۴۳۷$ است. این مقدار نشان می‌دهد که متغیر عملکرد بازارچه‌های مرزی توانسته $۴۳/۷$ درصد از پراکندگی و تغییرات نرخ بیکاری را پیش‌بینی یا تبیین کند. باقی‌مانده نیز توسط سایر متغیرهای اثرگذار که در تحقیق حاضر مورد بررسی قرار نگرفتند، تبیین می‌گردد.

فرضیه فرعی چهارم:**رابطه بین عملکرد بازارچه‌های مرزی و وضع معیشتی**

بر طبق نتایج به‌دست‌آمده از آماره t در جدول (۴) و نمودار (۵)، متغیر بازارچه‌های مرزی در سطح اطمینان ۹۵ درصد با وضع معیشتی رابطه معنی‌داری دارد (آماره t در خارج از بازه $-۱/۹۶$ تا $+۱/۹۶$ قرار گرفته است).

نوع این رابطه مثبت و مستقیم است؛ بنابراین، می‌توان به این نتیجه رسید که با بهبود و افزایش عملکرد بازارچه‌های مرزی، وضع معیشتی بهبود خواهد یافت و برعکس؛ بنابراین فرضیه فرعی چهارم تحقیق مورد تأیید قرار می‌گیرد.

تفسیر ضریب تعیین فرضیه فرعی چهارم

بر اساس جدول (۴) و نمودار (۴)، ضریب تعیین مربوط به این فرضیه برابر $0/546$ است. این مقدار نشان می‌دهد که متغیر عملکرد بازارچه‌های مرزی توانسته $54/6$ درصد از پراکندگی و تغییرات وضع معیشتی را پیش‌بینی یا تبیین کند. باقی‌مانده نیز توسط سایر متغیرهای اثرگذار که در تحقیق حاضر مورد بررسی قرار نگرفتند، تبیین می‌گردد.

فرضیه فرعی پنجم:

رابطه بین عملکرد بازارچه‌های مرزی و کاهش میزان قاچاق

بر طبق نتایج به‌دست‌آمده از آماره t در جدول (۴) و نمودار (۵)، متغیر بازارچه‌های مرزی در سطح اطمینان 95 درصد با میزان قاچاق رابطه معنی‌داری دارد (آماره t در خارج از بازه $-1/96$ تا $+1/96$ قرار گرفته است). نوع این رابطه مثبت و مستقیم است؛ بنابراین، می‌توان به این نتیجه رسید که با بهبود و افزایش عملکرد بازارچه‌های مرزی، میزان قاچاق کالا کاهش خواهد یافت و برعکس؛ بنابراین فرضیه فرعی پنجم تحقیق مورد تأیید قرار می‌گیرد.

تفسیر ضریب تعیین فرضیه فرعی پنجم

بر اساس جدول (۴) و نمودار (۴)، ضریب تعیین مربوط به این فرضیه برابر $0/458$ است. این مقدار نشان می‌دهد که متغیر عملکرد بازارچه‌های مرزی توانسته $45/8$ درصد از پراکندگی و تغییرات میزان قاچاق را پیش‌بینی یا تبیین کند. باقی‌مانده نیز توسط سایر متغیرهای اثرگذار که در تحقیق حاضر مورد بررسی قرار نگرفتند، تبیین می‌گردد.

فرضیه فرعی ششم:

رابطه بین عملکرد بازارچه‌های مرزی و تراکم جمعیت

بر طبق نتایج به‌دست‌آمده از آماره t در جدول (۴) و نمودار (۵)، متغیر بازارچه‌های مرزی در سطح اطمینان 95 درصد با تراکم جمعیتی رابطه معنی‌داری دارد (آماره t در خارج از بازه $-1/96$ تا $+1/96$ قرار گرفته است). نوع این رابطه مثبت و مستقیم است؛ بنابراین، می‌توان به این نتیجه رسید که با بهبود و افزایش عملکرد بازارچه‌های مرزی، تراکم جمعیتی افزایش خواهد یافت و برعکس؛ بنابراین فرضیه فرعی ششم تحقیق مورد تأیید قرار می‌گیرد.

تفسیر ضریب تعیین فرضیه فرعی ششم

بر اساس جدول (۴) و نمودار (۴)، ضریب تعیین مربوط به این فرضیه برابر $0/483$ است. این مقدار نشان می‌دهد که متغیر عملکرد بازارچه‌های مرزی توانسته $48/3$ درصد از پراکندگی و تغییرات تراکم جمعیتی را پیش‌بینی یا تبیین کند. باقی‌مانده نیز توسط سایر متغیرهای اثرگذار که در تحقیق حاضر مورد بررسی قرار نگرفتند، تبیین می‌گردد.

فرضیه فرعی هفتم:

رابطه بین عملکرد بازارچه‌های مرزی و امنیت فیزیکی مرز

بر طبق نتایج به‌دست‌آمده از آماره t در جدول (۴) و نمودار (۵)، متغیر بازارچه‌های مرزی در سطح اطمینان ۹۵ درصد با امنیت فیزیکی مرز رابطه معنی‌داری دارد (آماره t در خارج از بازه $-1/96$ تا $+1/96$ قرار گرفته است). نوع این رابطه مثبت و مستقیم است؛ بنابراین، می‌توان به این نتیجه رسید که با بهبود و افزایش عملکرد بازارچه‌های مرزی، امنیت فیزیکی مرز افزایش خواهد یافت و برعکس؛ بنابراین فرضیه فرعی هفتم تحقیق مورد تأیید قرار می‌گیرد.

تفسیر ضریب تعیین فرضیه فرعی هفتم

بر اساس جدول (۴) و نمودار (۴)، ضریب تعیین مربوط به این فرضیه برابر $0/483$ است. این مقدار نشان می‌دهد که متغیر عملکرد بازارچه‌های مرزی توانسته $48/3$ درصد از پراکندگی و تغییرات امنیت فیزیکی مرز را پیش‌بینی یا تبیین کند. باقی‌مانده نیز توسط سایر متغیرهای اثرگذار که در تحقیق حاضر مورد بررسی قرار نگرفتند، تبیین می‌گردد.

فرضیه فرعی هشتم:

رابطه بین عملکرد بازارچه‌های مرزی و کاهش اقدامات جدایی‌طلبانه

بر طبق نتایج به‌دست‌آمده از آماره t در جدول (۴) و نمودار (۵)، متغیر بازارچه‌های مرزی در سطح اطمینان ۹۵ درصد با اقدامات جدایی‌طلبانه رابطه معنی‌داری دارد (آماره t در خارج از بازه $-1/96$ تا $+1/96$ قرار گرفته است). نوع این رابطه مثبت و مستقیم است؛ بنابراین، می‌توان به این نتیجه رسید که با بهبود و افزایش عملکرد بازارچه‌های مرزی، اقدامات جدایی‌طلبانه کاهش خواهد یافت و برعکس؛ بنابراین فرضیه هشتم تحقیق مورد تأیید قرار می‌گیرد.

تفسیر ضریب تعیین فرضیه فرعی هشتم

بر اساس جدول (۴) و نمودار (۴)، ضریب تعیین مربوط به این فرضیه برابر $0/623$ است. این مقدار نشان می‌دهد که متغیر عملکرد بازارچه‌های مرزی توانسته $62/3$ درصد از پراکندگی و تغییرات امنیت فیزیکی مرز را پیش‌بینی یا تبیین کند. باقی‌مانده نیز توسط سایر متغیرهای اثرگذار که در تحقیق حاضر مورد بررسی قرار نگرفتند، تبیین می‌گردد.

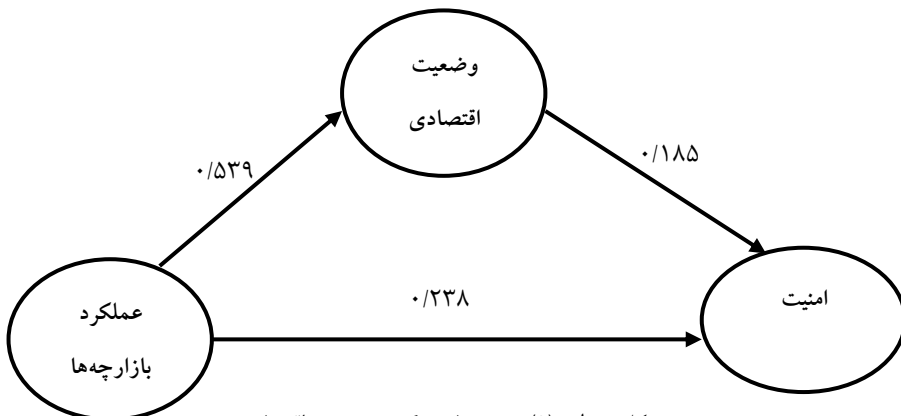
فرضیه فرعی نهم:

نقش میانجی‌گری وضعیت اقتصادی در رابطه بین عملکرد بازارچه‌های مرزی و امنیت

برای تشخیص نقش میانجی‌گری وضعیت اقتصادی در رابطه میان عملکرد بازارچه‌های مرزی و امنیت، گام اول تأیید فرضیات یک، دو و سه می‌باشد. با توجه به نتایج بیان شده گام اول محقق گردید (شکل ۵). در گام بعدی برای تعیین شدت تأثیر متغیرهای میانجی تحقیق از آماره واریانس محاسبه شده، استفاده می‌شود. این مقدار بین ۰ و ۱ است و هرچه به یک نزدیک‌تر باشد، نشان از (VAF) قوی‌تر بودن تأثیر متغیر میانجی دارد. در واقع، این مقدار نسبت اثر غیرمستقیم بر اثر کل را می‌سنجد. آن متغیر از معادله ذیل به دست می‌آید.

$$VAF = \frac{a \cdot b}{(a \cdot b) + c}$$

$$VAF = \frac{0.814 \cdot 0.822}{(0.814 \cdot 0.822) + 0.138} = 0.82$$

شکل شماره (۶) نقش میانجی‌گری وضعیت اقتصادی منبع: یافته‌های تحقیق

عدد حاصل برابر است با ۰/۸۲ به این معنا که ۸۲ درصد متغیر امنیت، غیرمستقیم توسط عملکرد بازارچه‌های مرزی تأثیر پذیرفته، این بدان معناست که وضعیت اقتصادی در این رابطه نقش میانجی‌گری ایفا می‌کند.

۷. ارائه راهکارها و پیشنهادات مبتنی بر یافته‌های تحقیق

- جذب گردشگر داخلی و خارجی موجب رشد و شکوفایی اقتصادی مناطق مختلف کشور می‌شود و در این زمینه بسترسازی مناسب به‌منظور تسهیل در امور خدماتی گردشگران یکی از مهم‌ترین راه‌های جذب توریست داخلی و خارجی به شهرهای مرزی است.

- با توجه به اینکه یکی از مشکلات اساسی بازارچه‌های مرزی جهت فعالیت در بازارچه‌های مرزی، رشد واسطه‌گری به دلیل فقدان سرمایه و تخصص کافی مردم بومی و پيله وران محلی می‌باشد، ارائه آموزش‌های لازم به ساکنین مناطق مرزی پیشنهاد می‌گردد.
- یکی از عوامل زمینه‌ساز مشکل برای بازارچه‌های مرزی، قاچاق کالا از مرز می‌باشد. از آنجاکه مبادلات کالاهای قاچاق فاقد کنترل می‌باشند، لذا بدون کیفیت و استاندارد لازم در بازارهای خارجی عرضه‌شده و بدین ترتیب سبب می‌شوند تا به کالاهای مشابه نیز با همان دید، نگریسته شود. علاوه بر آن، از آنجاکه قاچاق کالا در زمان‌های مختلف و نامشخص و بدون برنامه‌ریزی صادر می‌گردد، لذا قیمت‌ها را به زیان صادرکنندگان رسمی آن کالا، تغییر می‌دهد. از آنجایی که ورودی کالای قاچاق که بدون پرداخت تعرفه‌های مربوطه و سیر مراحل استاندارد و آزمایش‌ها لازم صورت می‌پذیرد، از نظر قیمت عرضه در بازارهای مرزی قابل‌رقابت نبوده و هم به لحاظ کیفیت مشکل داشته و متأسفانه کالای وارداتی مرزنشینان نیز توسط مردم در ردیف کالاهای قاچاق قرار می‌گیرد، چون برداشت بعضی‌ها این است که قاچاق کالا توسط مرزنشینان صورت می‌پذیرد در صورتی که مرزنشینان کمترین تخلف در زمینه قاچاق کالا و ارز و امور مربوط به گمرک را داشته و دارند. مطمئناً بی‌توجهی به امر قاچاق، از یک‌سو مبادلات رسمی کالا (از جمله مبادلات مرزنشینان) را تحت تأثیر قرار داده و طبق شواهد تجربی گذشته ممکن است به یکجانشین شغلی برای مرزنشینان تبدیل گردد. پیشنهاد می‌شود با ابلاغ حریم امنیتی مرز به‌منظور مقابله با قاچاقچیان استفاده شود و از طریق همکاری با نیروهای اطلاعاتی زمینه مبارزه دقیق‌تر با قاچاقچیان فراهم شود. همچنین تقویت گارد گمرک و آموزش آن‌ها باندانش و فن‌آوری نوین و آشناسازی آن‌ها با شیوه‌های مختلف کار قاچاقچیان کالا و تجهیز گمرکات به وسایل و ابزار مدرن جهت مبارزه با قاچاقچیان، ضرورت هماهنگی هر چه بیشتر بین نیروی انتظامی و گمرک دو کشور، در امر مبارزه با قاچاق کالا، ایجاد هماهنگی میان سازمان‌های مرتبط در امر واردات کالا و اعمال سیاست واحد در قبال واردکنندگان کالا از سوی این سازمان‌ها، اتخاذ سیاست‌های اصولی و مناسب در جهت حل بحران بیکاری در کشور علی‌الخصوص در مناطق مرزی که فاقد هرگونه امکانات فنی، صنعتی، کشاورزی، دامداری و ... می‌باشند، جمع‌آوری اطلاعات و آمار دقیق و کاربردی از کالاهای قاچاق در سطح کشور به عنوان یک بازوی اطلاعاتی قوی در دست برنامه‌ریزان مبارزه با قاچاق کالا، امری ضروری است. به‌منظور کارایی بیشتر سیاست‌های دولت در مناطق مرزی، اولاً از طریق توافقات محکم و دوجانبه با کشورهای همسایه به‌منظور مبارزه با قاچاق کالا و ثانیاً از طریق کاهش جذابیت قاچاق کالا برای قاچاقچیان از طریق تسهیل و به‌صرف کردن مبادلات رسمی و قانونی با این پدیده برخورد جدی شود.
- تخصیص درآمدهای بازارچه در راستای اشتغال‌زایی در منطقه و بهبود کیفیت محیطی خود منطقه مصرف گردد.

- تعاونی‌های تجاری در راستای تلفیق سرمایه‌های کوچک در جهت ایجاد مشاغل جدید برای جوانان که دارای سرمایه‌های اندک می‌باشند به‌گونه‌ای که منجر به عدم مهاجرت این افراد به شهرهای مرکزی، تشکیل گردد.
- مشارکت دادن افراد بومی و ساکن منطقه در مبادلات تجاری به‌گونه‌ای که تمام افراد و گروه‌ها از فعالیت‌های بازارچه سود ببرند.
- سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در منطقه در قالب تأسیس واحدهای تولیدی که با کالاهای صادراتی منطقه در ارتباط باشد. حتی‌الامکان این واحدها در مقیاس کوچک و مناسب با شرایط محیطی منطبق باشد که باعث رونق صادرات و هم باعث ایجاد اشتغال گردد.
- از آنجا که یکی از عوامل زمینه‌ساز مشکل در طی روند کار بازارچه‌های مرزی، پراکندگی سازمان‌های مسئول و تداخل وظایف آن‌ها با یکدیگر می‌باشد، ضرورت بازنگری خاص، تمرکز فعالیت مربوط به بازارچه‌های مرزی، در یک وزارتخانه و ایجاد وحدت رویه در دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط، موجب انسجام بخشیدن به فعالیت‌های بازارچه‌های مرزی می‌شود.

منابع و مأخذ

- بحرانی، مرتضی (۱۳۸۱)، اقتصاد سیاسی و امنیت انسانی، پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- داوری، علی و رضازاده، آرش، (۱۳۹۲). مدل سازی معادلات ساختاری با نرم افزار معادلات ساختاری. تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی.
- روشن، اصغر و همکاران (۱۳۸۹). توسعه و امنیت مرزی؛ مطالعه موردی بازارچه مرزی استان خراسان، فصلنامه علمی - تخصصی، دانشکده علوم و فنون مرز، سال اول، پیش شماره ۱.
- عاشری، امامعلی؛ سمیه نور محمدی؛ رضا قادری و علیرضا رستمی، ۱۳۹۱، ارزیابی اثرات اقتصادی - اجتماعی و امنیتی احداث بازارچه های مرزی و نقش آن در توسعه مناطق مرزی نمونه موردی: بازارچه‌ی مرزی جوانرود (شیخ صالح)، دومین همایش ملی راهکارهای توسعه اقتصادی با محوریت برنامه‌ریزی منطقه‌ای، سندج، دانشگاه آزاد اسلامی واحد سندج.
- فخر فاطمی، علی اکبر (۱۳۸۳)، نقش بازارچه‌های مرزی در تثبیت جمعیت و توسعه روستایی، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه شهید بهشتی.
- قادری حاجت، مصطفی و همکاران (۱۳۸۸). تبیین نقش بازارچه‌های مرزی در امنیت و توسعه پایدار نواحی پیرامون مطالعه موردی: بازارچه‌های مرزی استان خراسان جنوبی، فصلنامه ژئوپلیتیک، سال ششم، شماره سوم.
- قانون ساماندهی مبادلات مرزی، ۱۳۸۴، وزارت بازرگانی.
- قربانیان، حسین (۱۳۸۳)، قاچاق مواد مخدر و امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران، دانشکده حقوق و علوم سیاسی.
- کینگ، گری و کریستوفر موری (۱۳۸۳)، بازاندیشی در امنیت انسانی، ترجمه مرتضی بحرانی، نشریه مطالعات راهبردی، سال هفتم، شماره چهارم.
- لطفی، توحید و آرزومی، بهزاد (۱۳۸۹). چالش‌های امنیت سرمایه‌گذاری از بعد اقتصادی در کشور و ارائه پیشنهادهایی در جهت بهبود آن، مجموعه مقالات همایش ملی و سرمایه‌گذاری، فرماندهی آذربایجان غربی، دفتر تحقیقات کاربردی، چاپ اول.
- ماندل، رابرت (۱۳۷۹)، چهره متغیر امنیت ملی، پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- محمودی، علی و محمد حسن زاده (۱۳۸۴)، برآورد اثر مبادلات بازارچه‌های مرزی بر درآمدهای گمرکی دولت، فصلنامه پژوهش بازرگانی، شماره ۳۲.
- معین، محمد (۱۳۸۸). فرهنگ معین، تهران: انتشارات اشجع.
- مقررات صادرات و واردات، ۱۳۹۴، تهران: شرکت چاپ و نشر بازرگانی.
- نویدی، علی (۱۳۸۱)، راهنمای واردات و صادرات از طریق بازارچه‌های مشترک مرزی، تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی

